

ALLAN BLOOM – A HANYATLÁS DIAGNÓZISA

KARÁCSONY ANDRÁS

Az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

PROF. DR. KARÁCSONY ANDRÁS

Az MTA-ELTE
JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
TUDOMÁNYOS FŐMUNKATÁRSA

KARACSONY@AJK.ELTE.HU

2022. november 7.

35 éve, 1987-ben jelent meg a filozófus, filológus Allan Bloom nagyhatású elemzése az amerikai felsőoktatás helyzetéről.¹ A könyv alcíme beszédes

How Higher Education Has Failed Democracy and Impoverished the Souls of Today's Students (Hogyan hagyta cserben a felsőoktatás a demokráciát és hogyan szegényítette el a mai diákok lelkét)? Ez az alcím kifejezi, hogy ami a felsőoktatásban történik, az nemcsak az egyetemi élet belügye, hanem kisugárzik az amerikai szellemi élet egészére.

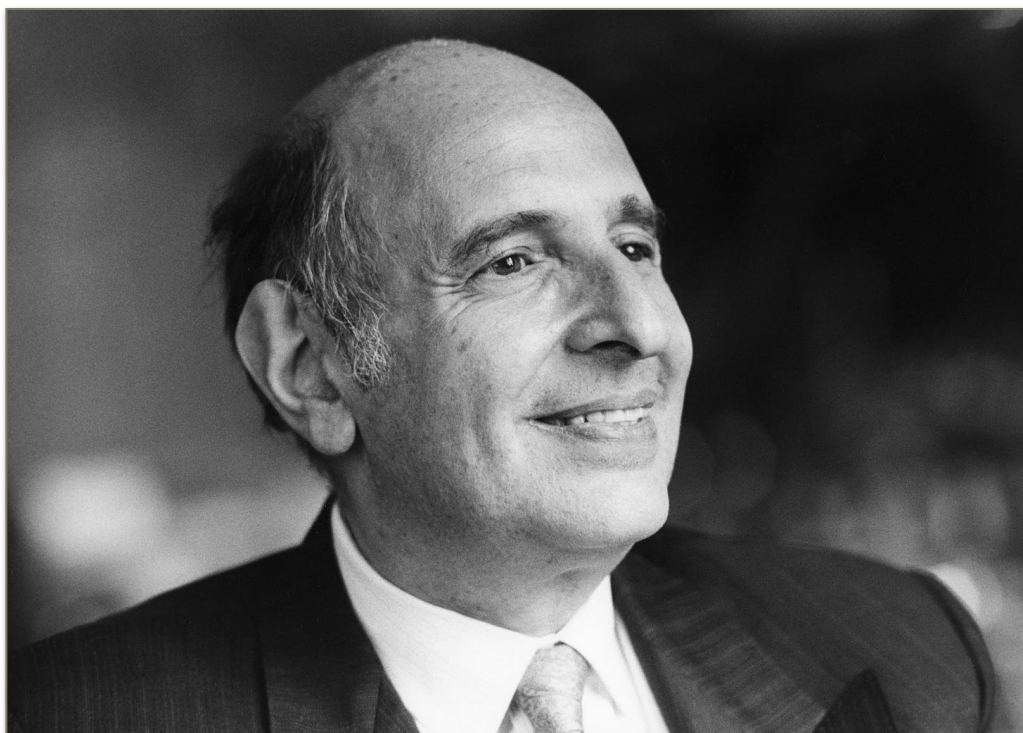
Bloom munkája akkor az év könyve elismerést nyerte el, de érdemes több mint három évtized után újra elolvasni, hogy meglássuk diagnózisa hosszútávon is helytálló-e? A könyv címe egyértelműen kifejezte a szerző értékelését: az amerikai gondolkodásmód zárttá vált, nem képes befogadni új intellektuális impulzusokat. Bloom szemében az egyetemi élet átalakulása ehhez az elszür-

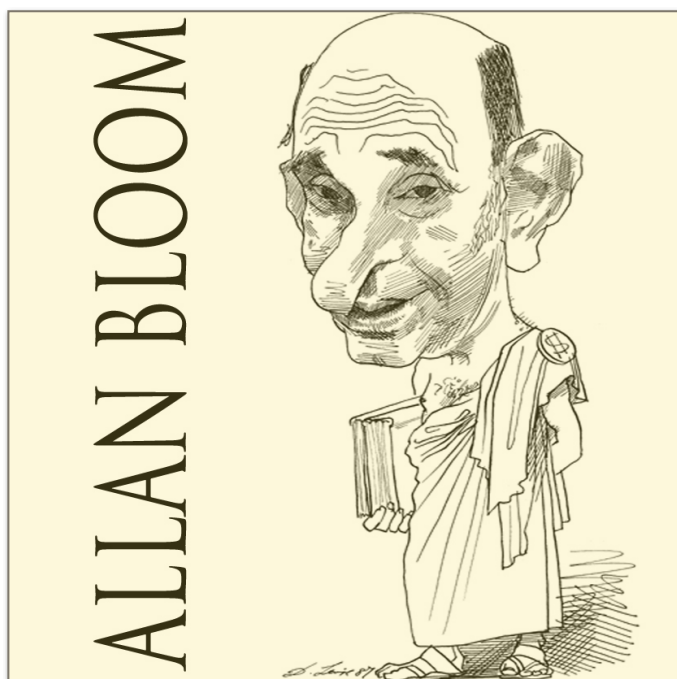
küléshez vezetett. A könyvhöz írt Előszóban Saul Bellow kiemeli, hogy a mai amerikai fiatalok már nem értik a múltat, s nincs víziójuk a jövőről. Egy szegényes jelen fogságában élnek. Mi is történt?

Az amerikai egyetemeken a szellemi élet bezáródása abból is következett, hogy amíg hagyományosan elvárt volt, hogy a társadalomtudományok területén a professzorok legalább egy évet Európában töltsenek kuttással, többnyire valamely német egyetem, hogy az itt megszerzett ismeretekkel gazdagítsák a későbbi oktatói-kutatói tevékenységüket (így volt pl. Parsons esetében is, aki Weberrel vitte magával szellemi poggyászként), addig ez az elvárás az 1980-as évekre megszűnt. Egyre kevésbé lát ki az amerikai felsőoktatás a saját tradíciójából. Egyébként Bloom kapcsolatát az európai hagyománnyal már az is jelzi, hogy doktori témavezetője a német emigráns politikai filozófus, Leo Strauss volt.

Az 1980-as években privát-cenzorként, a gondolkodás és a nyilvános beszédmód kontrolljaként még csak a PC (political correctness) létezett, ám már ez is önmagában komoly hatást fejtett ki. Alapvetően a kritikai beszédet (és ezáltal gondolkodásmódot) korlátozta. Ezáltal elsorvad az igazság keresésének éthosza, s helyébe lépett a relativizmus. Ahogy Bloom írja: egy dologban egy professzor teljesen biztos lehet. Szinte minden egyetemre járó diák azt hiszi, hogy az igazság relatív. Ha valaki nem tekinti magától értetődőnek ezt a tételt, megdöbbeníti őket. Bloom meg volt arról győződve, hogy újjáteremthető lenne az egyetemi életben a görögöséget átható intellektuális kíváncsiság, a tudás, az igazság és az erkölcs tisztelete. Ehhez két dolog szükséges: akarat és a gondolkodás eszközeinek gazdag tárháza. Az egyetem ezekhez segítheti a diákokat, ám ez a segítő kéz eltűnt.

Az elmúlt évtizedek megerősítik Bloom hanyatlás diagnózisát. Sőt! A PC mellett megjelent a progresszív gondolkodás legújabb csodafegyvere: az eltörlés kultúrája (cancel culture). Ez nem egyszerűen moderálása a beszédnek, hanem eltüntetése mindannak, amit elnyomással azonosítanak. Ebből a szempontból az európai gondolkodástörténeti hagyomány nem más mint halott fehér férfiak eszméinek gondozása, ami száműzendő az egyetemi életből. Erre a helyzetre, a Fehér Angolszász Protestáns dominanciára egy mozaikszó is létrejött évtizedekkel ezelőtt: WASP. Az elnevezés sikere mutatja, hogy milyen hatékonyan értelmezte át a szociológia a nemzeti tudatot. Ez a domináns többség adta az országnak a domináns kultúrát hagyományával, irodalmával, ízlésével, a nyelv ismeretével és felügyeletére támasztott speci-

ális igényel, és protestáns vallásaival.

A polgárjogi mozgalom jó példa a gondolkodási fordulatra.

A korai években a taktikai és vérmérsékleti különbségek ellenére minden fontosabb vezető a Függetlenségi Nyilatkozatra és az Alkotmányra támaszkodott. Ezzel szemben a Black Power mozgalom, mely a korábbi polgárjogi mozgalom helyébe lépett, abból a gondolatból indult ki, hogy az alkotmányos tradíció mindig is korrump volt, és a rabszolgaság védelmére alakult meg. A fekete identitást követelte, és nem az egyetemes jogokat. Nem a jogok számítottak, hanem a hatalom. Ragaszkodott ahhoz, hogy a feketéket feketéként, és ne egyszerűen ember mivoltukban tiszteljék. Ugyanezt láthatjuk korunk meghatározó erejű Black Lives Matter (BLM) mozgalmában is.

Az 1968. évi diákmozgalmak eredménye beérett. A mai amerikai egyetemi életben a különböző radikális hallgatói csoportok döntő befolyással bírnak az oktatási tervekre,

kurzusokra. Nem ritkán előfordul, hogy a tudomány hagyományait ápoló professzorokat is háttérbe szorítják. Gyakorta az egyetemi kurzusok inkább politikai továbbképzések radikális hallgatók számára, s nem pl. módszertani képzés a tudományos kutatáshoz vagy éppen egy szakmai terület, egy professzión (pl. a jog) alapvető dilemmáinak bemutatása. Ha már a jog említődött, ebben az új egyetemi világban a jogra kevésbé mint konfliktusrendező eszközre tekintenek, hanem sokkal inkább valamely elnyomás (a tőkésrendszer, a férfiak, a fehér gyarmatosító törekvések - a sor folytatható) eszközrendszerére.

Minden oktatási rendszernek van valamilyen erkölcsi célja, és ez határozza meg a tantervét.

Egy bizonyos fajta embert akar létrehozni. Még a semleges tantárgyak, mint az írás-olvasás és a számtan is helyet foglalnak a művelt emberről alkotott elképzelésben. Bloom elemzésében több, lehetséges célt is megvizsgált. Ilyenek a jámbor, a szorgalmas ember vagy éppen a harcias ember. Az oktatás célja

összhangban van azzal a politikai rendszerrel, ami az egyetemi világ környezete.

Az arisztokráciák úriembereket akarnak, az oligarchák a pénzt tisztelő és hajszoló embereket, a demokráciák pedig az egyenlőség szerelmeseit. Természetesen az egyetemeken megvalósuló nevelési eszmény idővel változik, hiszen az egyetemek az állandóság intézményei az elmúlt 9 évszázadban, míg a politikai berendezkedések nem ritkán egy emberöltőn belül is alapvetően megváltoznak. Bloom felidéz, hogy milyen ideálok voltak az amerikai egyetem történetében. Csak néhányat kiemelve: a racionális és szorgalmas, a becsületes, a törvényeket tiszteletben tartó ember modellje. Ám minden változás ellenére a műveltség mindig elvárt kritérium volt. És ez a műveltség nem más mint jártasság a görög hagyománytól kiinduló európai klasszikus kulturális kánonban. Amikor egyetemi programmá vált a szexuális felszabadítás ügye, amire kurzusokat és tanulmányi időt szántak, az Bloom szemében - érthetően - az egyetem eredeti hivatásával ment szembe. Az új oktatási programok konfrontálódnak a régivel, de nem intellektuális diskurzusban védtek meg magukat, hanem az elutasítandó kurzusok megvédelmezésével. Bloom megjegyzi, hogy a hagyományos kulturális kánon védtelensége abból is fakad, hogy évtizedeken keresztül nem gondolták, hogy a demokratikus értékek védelemre szorulnak. Az a naiv (reflektálatlan) feltevés működött, hogy ezek az értékek, miként az igazság, nem szorulnak védelemre, mert a haladás folyamatában úgyszólván győzedelmeskednek.

Noha a könyv a felsőoktatás világában tapasztalható újféle, negatív tendenciákat mutatja be és elemzi, ám a szerző nem

tartóztatja meg önmagát általánosabb megállapításoktól sem. Ezek azért is érdekesek, mert későbbi társadalomtudományi sztárok felvetéseit előlegezte meg. Csak két példa erre: Bloom arról ír, hogy a liberális demokráciák egymáshoz való viszonyában nem tapasztalható a háborúsodás - emlékezzünk ez volt a történelem vége gondolatával előálló Fukujama egyik központi tézise. Amikor viszont bekövetkezik a háborús helyzet, akkor amögött mindig kulturális különbségek állnak. Ezzel a tétellel viszont Huntingtonnál találkozhatunk, aki a civilizáció fogalmát használta, de tartalmilag hasonlóképp érvelt mint Bloom.

Bloom könyvét újra elolvasva nem mondhatjuk, hogy nem volt olyan alapos és szenvedélyes elemzés, ami évtizedekkel ezelőtt nem hívta fel a figyelmet az egyetemi életben jelentkező hanyatlásra.

Sajnos ez a figyelemfelhívás süket fülekre talált. Nem hogy szembenézés nem történt ezekkel a negatív tendenciákkal, hanem radikalizálódtak, sőt látványosan terjednek. Ma már az európai egyetemek sem mentesek ezektől.

Hivatkozások:

¹ Allan Bloom: *The Closing of the American Mind. How Higher Education Has Failed Democracy and Impoverished the Souls of Today's Students.* New York: Simon & Schuster, 1987.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Allan Bloom <https://images.app.goo.gl/1jzW422KJxtmZ3Uc7> 2022. 11. 03.
2. oldal: Allan Bloom <https://images.app.goo.gl/muFep323QSpnN8dK9> 2022. 11. 03.